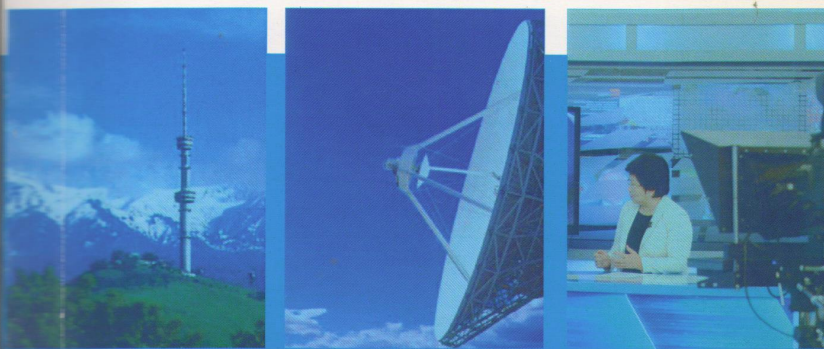

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ

MINISTRY OF EDUCATION AND
SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

Тарих ғылымдарының докторы, профессор С.Х. Барлыбаеваның
60 жылдық мерейтойы және Дүниежүзілік Теледидар күніне арналған
**«ҚАЗАҚСТАН ТЕЛЕИНДУСТРИЯСЫНДАҒЫ ЖАҢА ТРЕНДТЕР:
ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН КОНТЕНТ»**

атты республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

2016 жыл 11 қараша

МАТЕРИАЛЫ

Республиканской научно-практической конференции
**«НОВЫЕ ТРЕНДЫ В ТЕЛЕИНДУСТРИИ КАЗАХСТАНА:
ТЕХНОЛОГИИ И КОНТЕНТ»**,

посвященной 60-летию юбилею доктора исторических наук,
профессора С.Х. Барлыбаевой и Всемирному Дню Телевидения

11 ноября 2016 года

MATERIALS

of the Republic scientific-practical conference,
dedicated to the 60-anniversary of the Doctor of Historical Sciences,
professor S.Kh. Barlybaeva and International Day of Television
**«NEW TRENDS IN THE TELEINDUSTRY OF KAZAKHSTAN:
TECHNOLOGIES AND CONTENT»**

The 11th of November, 2016

БІЛІМ МЕН ТӘЖІРИБЕНІ ҮЙЛЕСТІРУ ӘДІСТЕРІ

Кабылғазина К. ,

«Баспасөз және электронды БАҚ»

кафедрасының профессоры

Дамыған елдер оқу үдерісінің қатарына қосылудың басты шарттарының бірі – бәсекелестікке қабілетті мамандар даярлау. Білім мен кәсіби тәжірибеден алғандарын, үйренгендерін қоғамның салаларына пайдалана және сол арқылы үлес қоса алатын ұрпақ дайындап шығару заман талабы. Білім беру саласы – ел дамуының негізгі тірегі болғандықтан, қай мемлекетте болсын бұл түйінді мәселелердің бірі. Елдегі білім беру жүйесінің бәсекеге қабілеттілігі қандай болса, сол мемлекеттің экономикасының деңгейі де сондай болмақ. «Бәсекеге қабілетті экономика бұл ең алдымен кадрлардың бәсекеге қабілеттілігі», – деген болатын Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев. Сол себептен де жастардың бойында өзіне-өзі сенушілік, барынша мобильді болу, тапқырлық, ақпараттылық, ізденімпаздық, ұйымдастырушылық, қабілеттілік, білімділік, өз бойындағы өнерін қоғам кәдесіне жарата алушылық т. б. толып жатқан қасиеттер қалыптасуы тиіс. Оны қалыптастыратын ұстаздар, оқытушы – профессорлар қауымы екені белгілі. Ал, ұстаздардың заманауи талаптарға сәйкес оқытудың инновациялық тәсілдерін ұстанып, ұсынуларының маңызы зор.

Білім көрсеткіштерінің деңгейін анықтағанда міндетті түрде жоғары оқу орындарының сапасы жөнінде сөз қозғалады, яғни жан-жақты жарактандырылған ғылыми орталықтары бар, ғылым негіздерінің барлығын алуға мүмкіндік жасалған жоғары оқу орны болмай тұрып, сапаны арттыра алмайтынымызды өмір өзі көрсетіп отыр. Оқытудың сапасын неғұрлым жақсарту күннен-күнге сұраныс тудырып, дәрістердің мазмұнын арттырудың қажет фактор екендігіне көз жетуде. Өйткені, интерактивті, инновациялық әдіс-тәсілдерді пайдалана отырып оқыту білім сапасын жақсартады. Презентациялық, жеке топтық, дебаттық, баспасөз конференциясы, мәселелік, бағытталған – мәселелік сабақтар сияқты жаңаша пішіндік дәрістер жиі қолданылатын болды. Теориялық дәрістер бір семестр аралығындағы он бес аптаға лайықталған. Лабораториялық сабақтар, тәжірибелік сағаттар және білімді тексеру сұрақтары да қамтылады. Сонымен қатар, студенттердің теориялық білімді меңгеріп қана қоймай оның игерілуіне жағдай жасап, өзіндік жұмыстарды орындауына мүмкіндіктер ұсынылады. Өзіндік жұмыстардың тапсырмалары мен оны орындау талаптары нақтыланды. Студентке пәнді игеру барысында қажетті методикалық нұсқаулар берілді. Мысалы, радиохабар жасауға қатысты жаңадан қолданылып жүрген, ұлттық журналистиканың озық әдіс-тәсілдері жиі ұсынылады. Хабардың қызықты мәнді шығуына студенттер өздері ат салысады. Көптеген әдіс, тәсілдер, техникалық «ойнату» тәсілдері, шығармашылық шарықтау, еліктеу, ой-қиялға еркіндік беріледі. Әр журналистің өзіндік пайдаланатын тәсілдері бар, өзіндік мақамы, стилі бар. Хабарлар жасауда қолданылатын әдіс- тәсілдердің қатып қалған формасы, пішіні немесе үлгісі жоқ екені ескертіледі. Ол – журналистің қиялына, ой-өресіне, біліміне байланысты, қоғамдық болмыстардың өзгеруіне байланысты үнемі өзгеріп, жаңғырып, жанданып отыратын нәрсе. Сондықтан, жас журналистер шетелдік, отандық электронды журналистика тәсілдерін мол игеріп, өздерінің өнімдеріне пайдаланып отырулары қажет екендігін, немқұрайлылық, хабар тағдырына жүрдім – бардым қарау, мәні-мағынасы жоқ дүниелерді пайдалану сияқты әрекеттерге жол бермеу керектігін, жалпы болашақ журналистердің үнемі ізденіс үстінде болуы керек екендіктерін әр дәріс үстінде айтып отыру оларға үлкен көмегін тигізеді. Осыдан барып теориялық білімді кәсіби тәжірибемен ұштастырудың қажеттілігі туындайды.

Аудиториялық, теориялық дәрістерден гөрі тәжірибелік сабақтарға көбірек уақыт бөлу аса тиімді. Телерадио арналармен келісім жасай отырып, хабардың жасалу процесін көрсету, онда жұмыс барысында кездесіп жататын қиындықтар мен қызықты жайлар да жас мамандар үшін үлкен кәсіби мектеп болып табылады. Шетелдік тәжірибеде сабақты табиғат аясында өткізу сияқты тәсілдер де пайдаланылады. Жазғы демалыс алдындағы жиырма күндік тәжірибе болашақ мамандар үшін аздық етеді. Сондықтан, қысқы семестр кезінде де бір айлық тәжірибе өткізу өте тиімді болар еді. Неғұрлым кәсіпорынмен

тығыз жұмыс жасалғанда, соғұрлым кәсіби біліктілік молаятыны анық. Берілген білімнің тәжірибемен беки түсетінін өмір өзі көрсетіп отыр.

Шешен тіл, озық, көркем, жатық құрылған тіркестер арқылы көрерменмен тілдесу, көпшілік қауым алдына шығу кез келген журналистің қолынан келе бермейтін жай. Кейінгі кездердегі жас журналистер арасынан тіл қасандығын жиі байқауға болады. Оның себебі – халықтың бай фольклорын пайдаланбайтын, әдебиеттерді аз оқитын лектің пайда болғаны. Көркем әдебиетті оқымаудың, тек интернет пен компьютердің жетегінде кетіп, әдебиет атты теңіздің жағалауын жағалауға да жарамай жүрген жастар көп нәрседен мақрұм қалады. Тіпті кейінгі уақытта грамматикалық жағынан сауатсыз жастар легінің пайда болуы да осы әдебиетті оқымағандықтан. Көркем әдебиетті көп оқығанда жастардың көзде сақтау қабілеті дамып, грамматикалық, орфографиялық тұрғыдан сөйлемдердің құрылымына, сөздердің жазылуына, үндестіктен болатын өзгерістерге көздері жаттығып, қатесіз жазуға дағдыланады. Сондықтан, осындай кемшілігі бар жас журналистер эфирге шықпауы қажет. Ал жоспарлы хабар барысында сол тақырып жөнінде мағлұматтар көп жинап, соған қатысты сөз тіркестерін, жазып алып, қайталап, ойды бейнелеп жеткізуге қатысты тұрақты сөз тіркестерін жаттап алуға да болады. «Сөйлей-сөйлей шешен болады» дегендей хабар жасау барысында көркем және ауыз әдебиеттерін пайдалану қажет. Сонда біртіндеп сөздік қоры молайып, тіл қасандығынан айырылуға мүмкіндік табылады.

Журналистика – өнер, ол табиғат сыйы. Кеудесінде осындай, жаза, сөйлей білетін өнері бар адам ғана журналист бола алады. Тек жазудың өзі де аздық етеді. Көзі ашық, көкірегі ояу, жаны сезімтал, әр нәрсеге сараптама жасай алатын, озық ойлылық сияқты қасиеттер де аса қажет. Міне, осындай табиғи, туа біткен талантты оқытудың не керегі бар деген ой міндетті түрде туындайды. Алайда, журналистиканың қалыптасқан теориясын оқыту арқылы – адам бойындағы журналистік қасиеттерді ұштау, қанат бітіру, оның қыр-сырын, түрлі әдіс-тәсілдерді қолданудың, айтудың, көрсетудің сан амалдарын үйретудің қажеттілігі жоғары.

Ақпарат берудің тәсілдері, көрерменмен, тыңдарманмен, оқырманмен ақпарат құралдарының байланысы, аудиторияны зерттеу, журналистік этика т.б. сияқты көптеген өзіндік ерекшеліктер журналистік білім беруді тереңдете түсуді талап етеді. Алайда, бұл мамандықты меңгеруде тәжірибені молайту жағы басым болу керек екенін өмір көрсетіп отыр. Тәжірибе өткізуге жіберілген студенттерге өндіріс орындары – бұқаралық ақпарат құралдары ұжымдары жете мән бермейді. Алып-кел, барып-кел жұмыстарға жұмсап, материалдарды теруге, көмекшілік қызметтерге пайдалану сияқты жайларды студенттерден де естіп, өзіміз де көріп жүрміз. Бірлі-жарым мақала шығарып, қалған уақыттарын осындай шаруалармен өткізген әрине, тиімсіз. Студенттің бойындағы жалындаған жалынын, айтайын деген ақиқат ойын пайдалануға көптеген мекемелер құлықсыз. Жігерін жанып, ойына қанат бітіріп, ұшқыр қиялына жөн сілтеп отырғанда ғана жас журналистер қияға қол соза алады. Оқу газеті, оқу телеарнасы, оқу радиостудияларының факультет көлемінде ғана емес, сол жоғары оқу орны көлемінде жұмыс істеп, кәсіби БАҚ өнімдері сияқты күнделікті өнім беріп тұрғанда ғана журналист кәсіби дағдыланады, ал соны ары қарай жетілдіру журналистикасы бұрыннан дамыған мемлекеттер баспасөздерінен, радиотелевизияларынан үйрену арқылы шындалады.

Тек жаңалықтар ғана емес, әр түрлі сұхбаттар, репортаждар, суреттемелер, этюдтер т. б. жанрлық тәсілдерді пайдаландыру болашақ журналистер қаламының ұшталуына үлкен әсер жасайды. Сонымен қатар журналистік еркіндікке жол ашу да жастар шығармашылығын алға алып баратын факторлардың бірі. Әл Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті журналистика факультетінің радиостудиясында студенттік шығармашылықтың еркін дамуына жағдай жасалып, олардың үлкен үзіліс кезінде тікелей эфирге шығып, еркін сөйлеуге, пікір білдіруге дағдылануға ұмтылыс жасалуда. Сұхбат ала білу, сұрақ қоюдың тәсілдерін меңгеру сияқты журналистке қажет кәсібилікті меңгеруге талпыныс жасалып отыр. Көптеген БАҚ-тарда бөлім меңгерушілері жас журналистің әкелген мақаласын өз стиліне немесе сол газет-журналдың стиліне түсіріп, шимайлап тастауға құмар. Әрине, әр басылымның өзіндік ерекшелігі бар. Сондықтан ол БАҚ өкілдерін де түсінуге болады. Осы себептен оқу орнында ашылған мамандыққа баулитын, бейімдейтін орындардың шәкірттің өз мамандығын еркін меңгеруіне, өз студиясында сөйлеп, аудиториямен қатынас жасап үйренуіне, жастық шақ идеяларын жүзеге асыруына көмегін тигізетіні анық. Оның үстіне оқу газеті, оқу студиялары тек қана сол оқу орны басшыларының сөздері мен суреттерін басумен, сұхбат берумен шектелуі қажет емес. Керісінше студенттік ортаға дендеп еніп, солардың өмірлерімен етене араласқанда студенттік ақпарат құралдарының да рейтингі өседі. Тіпті, дизайнерлік, режиссерлік, редакторлық міндеттердің де қыр-сырын осында үйреніп, үлкен өндіріске жолдама алар болса, нұр үстіне нұр болар еді. Сондықтан, оқу газеті, оқу студияларына кең

жол ашылуы қажет. Сонда ғана, журналистік мамандықты толық игеруге, халық көкейінен шығатын «идеология жауынгерлерін» дайындап шығуға әбден болады.

Кейбір жоғарғы оқу орындарында жақсы бір тағылым қалыптасқан. Ол – студенттердің өндірістік тәжірибелерін шетелде өткізу дәстүрі. Шетел радиолары студиялары жоғары деңгейдегі технологиямен жабдықталған. Кез келген мемлекетпен байланысуға, ақпарат таратуға толық мүмкіндік жасалған. Ол жақтағы журналистер кем дегенде 4 тілді білетін, эфирдің қыр-сырын еркін меңгерген мамандар болып шықты. Жедел ақпарат таратудың небір әдіс-тәсілдерін пайдалану биік деңгейде. Олар өздерінің кәсіби шеберліктерін үйретіп, дәрістер өткізеді. Ұлттық журналистиканың беделін асқақтатып, аясын кеңейтуге осындай шетелдік тәжірибенің берері мол. Отандық БАҚ редакцияларында тәжірибеден өту бастапқы кезеңде міндетті болғаны абзал. Ал сол алынған тәжірибе, үйренген әдіс-тәсілдерді шетелдік журналистика тағлымдарымен ұштастыра жүргізгеннің пайдасы мол болмаса, зияны жоқ екені айқын. Шетелдік басылымдармен, арналармен байланыстар орнатып, барыс-келіс жасаудың нәтижелі тәжірибе алуға қосары мол екенін ескеру заман талабы. Сондықтан, болашақ журналистер тәжірибеден мүмкіндік болғанынша шетелдік ақпарат құралдарында өткенінің пайдасы мол.

Көзбен көргенді баяндау репортаж жанрын меңгеруге көп көмегін тигізетінін аудиториядан тыс тәсілді пайдаланып сабақ өткізгенде байқадық. Шетелдік БАҚ-тармен келісім шарттар жасасып, оған үздік, болашағынан зор үміт күттіретін студенттерді тәжірибе алмасуға жіберіп отыруды ұйымдастырудың тиімділігі мол. Әсіресе, журналистік мамандық соны қажет етеді. Яғни, өмірдің барлық салаларынан тәжірибе болуы тиіс. Журналист ақпарат көзі, оқырмандар, көрермендер мен тыңдармандар арасында жаңалықты жеткізуші қызметін атқарады. Ол әр түрлі сала мамандарының күрделі тілде жазылған дүниелерін түсінікті және қызықты түрде халыққа жеткізуі керек. Ақпарат жинау, оны өңдеу, таратуды жақсы меңгеруі тиіс. Заманауи БАҚ-тың журналистері заманға сай болуы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Н. Назарбаев. «Сындарлы он жыл», А. ,
2. Н. Назарбаев. «Еуразия жүрегінде», А. , 2005 ж.
3. Модернизация системы образования – главный вектор качественного роста человеческого потенциала, 2012 ж. ғылыми еңбектер, жинағы

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Барлыбаева С.</i> Помню, люблю, горжусь	3
<i>Барлыбаева С.</i> В диапазоне М.К. Барманкулова.....	5
<i>Ахметова Л.</i> К юбилею профессора С.Х. Барлыбаевой	7
<i>Барлыбаева Л.</i> Сестренка.....	9
<i>Ахатова Б.</i> Целеустремленность и созидание	12
<i>Муканова Г.</i> Душой исполненный полет	14
<i>Ким О.</i> Прекрасной души человек	17
<i>Санжар Н.</i> О юбилере	18
<i>Мамраимов А.</i> Прекрасный педагог.....	19
<i>Нұржанова Ш., Бекболатұлы Ж.</i> Қазақтың Сәулесі	20
<i>Кенжегулова Н.</i> Глашатай «новых медиа» информационного общества.....	22
<i>Мысаева К.</i> Спорт пен ғылымды қатар бағындырған қазақ қызы	24
<i>Молдабеков А.</i> Тектінің тұяғы	26
<i>Тастулекова С.</i> Эпоха цифрового вещания	28
<i>Козыбаев С.</i> К вопросу о польской депортации в Казахстан.....	32
<i>Қабылғазина К.</i> Білім мен тәжірибені үйлестіру әдістері.....	34
<i>Бекболатұлы Ж.</i> Ақпараттық саясат және тіл мәселесі	37
<i>Шынгысова Н.</i> Қазіргі таңдағы PR-білім берудің өзекті мәселелері	40
<i>Ахатова Б.</i> Развитие медиа в независимом Казахстане	42
<i>Негизбаева М.</i> Политический курс казахстанского пути – молодежная политика	45
<i>Нода Л.</i> Телевидение или ... все остальное?	47
<i>Есхуатова Н.</i> Интернет-телевидение в развитых европейских странах и его влияние на Казахстан.....	50
<i>Ложникова О.</i> Художественное пространство и образы неигрового кино: вклад в человеческий капитал	52
<i>Мектеп-тегі А.</i> Таңбамен кестеленген құпия ілім.....	55
<i>Өзбекова Г.</i> Көпшілік алдында сөйлеу өнерінің ерекшеліктері	72
<i>Нода Л.</i> Телевидение. Театр. Кто кого?.....	75
<i>Кутпанбаева Ж.</i> Массовая культура в общественном сознании.....	78